

УДК 327:929 Рибеиро Коуто, Р.
327(497.1:81)"1947/1963"
DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2026.2.sim.165-192>
Оригинални научни рад/Original scientific paper
Примљен/Received: 24. 2. 2026.
Прихваћен/Accepted: 14. 8. 2026.

Бојан Симић

Институт за новију историју Србије
smcbjn@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-1345-7822

Руи Рибеиро Коуто – Амбасадор Бразила у Београду (1947–1963)

АПСТРАКТ: На основу примарних извора, релевантне литературе и штампе анализира се делатност Руја Рибеира Коута, једног од страних дипломатских представника са најдужим стажом у српској и југословенској престоници. Коуто је посматран кроз призму његових односа са југословенском дипломатијом током више од деценије и по његовог боравка и рада у Београду. На крају чланка даје се кратак осврт на однос литерарних кругова у Југославији према Коуту као књижевнику.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Руи Рибеиро Коуто, Бразил, Југославија, дипломатија, Хладни рат

Увод

Југославија и Бразил су Други светски рат окончале на победничкој страни, али са веома различитим последицама. Бразил је поред поморских операција у Атлантику учествовао са мањим бројем војника у Италији, док је Југославија претрпела ужасе разарања, страхоте грађанског рата, који је упоредо са ослободилачким вођен више од четири године. Током рата дошло је и до фактичког прекида дипломатских односа двеју држава. Бразил од јануара 1943. више није имао дипломатско представништво, нити акредитованог дипломатског представника за Југо-

славију.¹ Односи између двеју земаља су поново успостављени у лето 1946. након мисије генерала Љуба Илића у Јужној Америци. Посланство у Рио де Жанеиру отворено је 30. јуна. Током августа куртоазне телеграме разменили су министар спољних послова Бразила Де Соуза и председник владе ФНРЈ Јосип Броз Тито. У првих осамнаест година након Другог светског рата односи двеју земаља прошли су кроз различите фазе, бројне успоне и падове, о чему ће бити речи онолико колико је то неопходно да би био јаснији контекст деловања Руја Рибейра Коута као дипломатског представника Бразила у Југославији.²

Први југословенски посланик у Рију био је лекар Срећко Шиловић, који је пристигао у Бразил у децембру 1946. Шиловић је већ раније живео и радио у Бразилу, што му је давало добру стартну основу за деловање на месту посланика. Ипак, на тој позицији задржао се нешто више од годину дана, када је премештен у Мексико.³ Његов бразилски колега у Београд је пристигао нешто касније, али је у њему остао много дуже.

Руи Рибейро Коуту као посланик Бразила у Београду (1947–1952)

Коуту је рођен 12. марта 1898. у Сантосу, бразилској луци на Атлантском океану. У родном месту завршио је основну и средњу школу. Правни факултет уписао је Сао Паулу, а 1919. завршио у Рио де Жанеиру. Већ током студија је почео да се бави писањем и новинарством. Почетком двадесетих излази му прва збирка песама, а потом и збирка приповедака. Наредних година много је писао и објављивао. Као адвокат радио је до 1928, када прелази у дипломатију. Службовао је у Француској, Холандији, Португалији и Швајцарској. Од 1940. до 1943. боравио је у

1 Драган Теодосић, ур., *Београд–Бразилија. 80 година дипломатских односа, Belgrade–Brasília. 80 years of diplomatic relations*, Каталог изложбе / Exhibition Catalogue, (Београд: Архив Југославије, 2019), 11.

2 За сумарни преглед југословенско-бразилских односа од краја Другог светског рата до почетка шездесетих година XX века видети: Mihailo Jovanović, *Brazil* (Београд: Yugoslaviapublic, 1967), 75–86; Vjekoslav Košta, Vladimir Dragomanović, *Brazil (Estados Unidos do Brasil)*, (Београд: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1961), 163–167; Јаша Алмули, *Бразил. Пути еманципације* (Београд: „Седма сила”, 1963), 58–63.

3 Бојан Симић, „Социјалистичка Југославија и државе Јужне Америке (1946–1950) – успостављање дипломатских и економских односа”, *Токови историје*, бр. 2 (2022), 75–80.

разним дипломатским мисијама, пре свега у Латинској Америци и САД. Био је представник Бразила на Мировној конференцији у Паризу. Добитник је више бразилских и међународних награда за књижевност. Члан Бразилске академије књижевности (*Academia Brasileira de Letras*) био је од 1934, а дописни члан португалске од 1944. године.⁴

Руи Рибейро Коуту је добио агреман од Президијума Народне скупштине ФНРЈ 4. октобра 1946.⁵ Прве вести које су о њему стизале нису биле нимало позитивне. Према информацијама којима је располагало Министарство иностраних послова ФНРЈ, он је окарактерисан као десничар, па и везан за бразилске интегралисте-фашисте.⁶ Посебно је за југословенску страну било важно да су бразилски комунисти гласали против његовог наименовања управо због тих веза. Подвучено је да је склон пићу и да је под утицајем алкохола „врло говорљив”.⁷ Већ приликом предаје акредитива бразилски посланик показао је своју нарав. Иако је пракса да се током прве посете не покрећу политичка питања, он је кренуо да прича о Маршаловом плану и реконструкцији Европе након рата са „латинском слаткоречивошћу”.⁸ Коуту ће у Београду провести више од петнаест година, што га сврстава у ред дипломата који су најдуже службовали у престоници Југославије. Током овог периода његови односи са властима били су пуни успона и падова, а његова активност се оцењивала од веома корисне за интересе ФНРЈ до тога да се индиректно тражила његова замена. О свему томе биће више речи на наредним страницама.

У првим годинама након Другог светског рата односе двеју земаља карактерисало је неповерење и обе су, у доброј мери с правом, мисли-

4 Ribeiro Couto, *Zločin studenta Batiste i druge pripovijetke* (Zagreb: Znanje, 1960), 138–139.

5 Архив Југославије (АЈ), Президијум Народне скупштине (50), фасцикла 17 – За Коуту се каже да је био други секретар у Вашингтону, опуномоћени министар у Лисабону и генерални конзул у Берну.

6 Радило се о организацији *Ação Integralista Brasileira* која је основана 1932. године. Њена идеологија била је конзервативни бразилски национализам помешан са европским утицајима, пре свега италијанским фашизмом.

7 Дипломатски архив Министарства спољних послова Републике Србије (ДАМСП), Политичка архива (ПА), 1948, Бразил, фасцикла 22, досије 17, сигнатура 48862, *Podaci o novom brazilijanskom poslaniku u Beogradu Robertu Cueto-i*.

8 ДАМСП, ПА, 1947, Бразил, ф. 17, д. 12, с. 411155, Забелешка југословенског МИП-а од 20. 6. 1947.

ле да је она друга сателит СССР-а односно САД. Спољна политика Бразила у овом периоду била је уско везана са САД. Амерички утицај био је стално присутан и често одлучујући. Ова компонента је суштински важна за разумевање бразилске политике, спољне али и унутрашње. Политички односи са Југославијом били су формални, а економски веома слаби, јер је бразилска страна одуговлачила са потписивањем трговинског уговора.⁹ Бразилски посланик у Београду Коуто показивао је интересовање за побољшање трговинских односа, па је тражио да му се организује састанак са представницима Министарства спољне трговине крајем 1947.¹⁰ Конкретни резултати су ипак изостали.

Хладни односи између двеју држава рефлектовали су се и на нивоу посланика. Коуто је у првим годинама имао одређених проблема са југословенским органима реда. Тако је током априла 1948. на пропутовању за Авалу био заустављен од стране полиције. Иако је имао дипломатску легитимацију, проблем је представљао његов сапутник који је није имао. С обзиром на то да је задржан и на повратку у Београд, одлучио је да уручи протесну ноту југословенском МИП-у. Извињење је дао начелник протокола Славен Смодлака, али се сличан инцидент поновио и током маја. Коуто је тада примљен код помоћника министра Алеша Беблера, када је изразио уверење да се ради о грешкама нижих органа јер одговорна лица у ФНРЈ сигурно „не желе да долази у Југославији до инцидената ‘албанског’ или ‘мађарског’ стила”.¹¹ Бразилски дипломата је на један увијен, али прилично јасан начин, ставио до знања да очекује позитивно решење свог захтева, чиме би ФНРЈ требало да покаже да се разликује од држава Источног блока, на шта су његови домаћини услед кризе у односима са СССР-ом и његовим сателитима били посебно осетљиви.

Један од међудржавних проблема у овом периоду у чије је разрешење било укључено и бразилско посланство у Београду било је питање повратка особа које су биле репатриране у Југославију крајем четрдесе-

9 Бојан Симић, „Бразил у политици социјалистичке Југославије 1946–1952”, *Токови историје*, бр. 3 (2023), 145–146.

10 ДАМСП, ПА, 1948, Бразил, ф. 22, д. 20, с. 422942, Zabeleška o razgovoru druga Velebita sa brazilijanskim poslanikom na dan 5-XI-1947 god.

11 АЈ, Кабинет маршала Југославије (836), I-3-b/95, Нота бразилског посланства у Београду од 24. 5. 1949; АЈ, 836, I-3-b/95, Zabeleška o razgovoru sa poslanikom Braziliје dana 24 маја 1949.

тих година. Према званичним подацима, из Бразила се у периоду 1946–1951. вратило укупно 678 особа, од чега чак 608 у току 1948. захваљујући организованом бродском превозу.¹² Неспоразум је настао онда када су неки од њих желели да се врате у Бразил, незадовољни оним што су у Југославији видели и доживели. У периоду 1949–1950. у Бразил су се вратиле 24 особе, односно пет породица.¹³ Ипак, то нису били једини захтеви. У октобру 1950. бразилско посланство предало је списак од 13 лица за која се тражила излазна виза. Министар иностраних послова ФНРЈ Едвард Кардељ је 9. фебруара 1951. саопштио бразилском посланику Коуту да ће лица која су неспорно бразилски држављани добити излазну визу, а да ће се за све остале случајеве расправљати појединачно, те да ће излазне визе добити само они чији су разлози „јаки и оправдани”.¹⁴

Југословенска страна се плашила онога што би повратници у Бразил могли да кажу о стању у ФНРЈ и последица које би то могло да има по имиџ земље. Бразилско посланство тражило је излазне визе за оне који су неспорно били бразилски грађани, као и за њихове брачне другове који желе да се врате у Бразил. Почетком 1951. тих случајева је било 39, а позитивних одговора свега два. Током јануара појавиле су се и најаве репресалија бразилске стране уколико се настави са одбијањем њихових захтева. Због државних интереса, пре свега економске сарадње и исељеника који су остали у Бразилу, МИП-у је препоручен еластичан приступ.¹⁵ Јасно је да је у овом случају југословенска дипломатија била принуђена на одређено попуштање, па су протести посланика Коута престали.

Дужност дипломатског представника била је да прати званичнике своје земље приликом посете Југославији, како политичаре, тако и бразилске уметнике. Тако је Коуту био уз потпредседника Бразила Кафе Фиља приликом његове посете 1951.¹⁶ Ова посета била је знак по-

12 Vesela Šegvić, *Povratak jugoslovenske ekonomske emigracije 1945–1951* (Beograd: Rad, 1953), 16.

13 Исто, 61.

14 ДАМСП, ПА, 1951, Бразил, ф. 11, д. 36, с. 41874, Копија писма бразилског посланства у Београду.

15 ДАМСП, ПА, 1951, Бразил, ф. 11, д. 37, с. 41045, Zabeleška u vezi s pitanjem izdavanja naših izlaznih viza za Braziliju i Argentinu, 6. 5. 1951.

16 Више о посети Кафе Фиља Југославији: Симић, *Бразил у политици социјалистичке Југославије*, 148–150.

прављања односа између двеју држава, а тиме и више обавеза за Коута у будућности.

Коуту као амбасадор у Југославији (1952–1956)

Као манифестација побољшања односа између Југославије и Бразила било је подизање ранга дипломатских представништва на ниво амбасаде. Идеја о томе постојала је од 1949, а коначан договор постигнут је током 1951. У октобру те године посланик Коуту је посетио МИП у Београду и предао *aide-memoire* којим је потврдио принципијални пристанак Бразила, а договорен је и датум када је требало да се публикује званични коминике.¹⁷ То се десило 6. марта 1952, чиме је ФНРЈ добила прву амбасаду на тлу Јужне Америке. Рибеиро Коуту наставио је своју мисију у Београду сада као амбасадор.¹⁸ У бразилском Сенату добио је подршку 43 сенатора, док је свега осам било против. Ово се може посматрати као његов лични успех, јер је истог дана за новог амбасадора у САД гласало само 29 сенатора. С обзиром на то да је гласање било тајно, није се могло прецизно утврдити ко су били посланици који су гласали против.¹⁹

Приликом предаје нових акредитива Коуту је нагласио како је током његовог петогодишњег боравка у земљи Југославија пролазила „каткад кроз врло тешке ситуације”, мислећи превасходно на кризу односа са СССР-ом и Источним блоком, а да се Бразил поноси што је био међу онима који су „још у тим приликама дали доказе своје солидарности”. У одговору председник Президијума Народне скупштине Иван Рибар подвукао је „традиционално пријатељство које повезује два народа”.²⁰ Маршал Југославије примио га је 2. јуна у Белом двору. У разговору са новинарем Танјуга, поред сарадње у ОУН и економске размене, Коуту је поменуо потребу да се приреди изложба југословенске средњовековне уметности у Бразилу и Латинској Америци. Он је том приликом нагласио да се само познавањем прошлости једног народа може разумети ње-

17 AJ, 836, I-3-b/95, О разговору помоћника министра друга Вејводе са г. Couto-ом, послаником Бразиле на дан 19 октобра 1951.

18 Симић, *Бразил у југославији социјалистичке Југославије*, 150–152.

19 ДАМСП, ПА, 1952, Бразил, ф. 11, д. 17, с. 45548, Телеграм амбасадора Вејводе упућен Министарству иностраних послова од 25. 4. 1952.

20 *Политика*, 29. 5. 1952, 3.

гова садашњост.²¹ И у каснијем периоду бразилски амбасадор ће се посебно интересовати за сарадњу на културном пољу, а својим сугестијама ће покушавати да је додатно усмери.

Један од проблема бразилског представништва у Београду био је недостатак адекватних просторија. Током 1952. њима је коначно додељена зграда у Московској улици бр. 51, чиме је Коута био „необично обрадован”.²² То, ипак, није решило проблеме око резиденције амбасадора, па се наредне године разговарало о кући у Хиландарској 9, што је подразумевало исељавање дотадашњих станара. Као место пресељења помињао се Нови Београд, где је ДСИП успео „набавити извештај број станова”.²³ Из каснијих докумената можемо закључити да је решење нађено на наведеној адреси у Хиландарској.

Власт у Бразилу и југословенска дипломатија имали су супротан став према Комунистичкој партији Бразила (КПБ), која је од 1947. била стављена ван закона. Службеници југословенске амбасаде на терену покушавали су да остваре сарадњу са бразилским комунистима, али је то после резолуције ИБ постало много теже због тога што је КПБ подржао званичну верзију оптужби против КПЈ. Почетком педесетих за контакте је био задужен дописник Танјуга Јаша Алмули, који тада није био формално везан за посланство. Он је у чланку који је објавио у *Полицији* приказао стање у КПБ превише оптимистички, а притом је и цензура у Југославији из њега избацила још неке информације, па се могао стећи сасвим погрешан утисак. На то је реаговао амбасадор ФНРЈ Иво Вејвода, који је у шифрованом писму МИП-у нагласио да тако објављен чланак може да побуди сумњу код амбасадора Бразила Рибейро Коута да се југословенски комунисти спремају на сарадњу са једном илегалном партијом. У закључку Вејвода је изнео свој утисак да се у чланку „пошто пошто” хтелo показати да су сви они који се боре у радничким партијама у свету дошли на југословенске позиције и да су „све илузије и свуда не-

21 „Маршал Тито примио бразилијанског амбасадора”, *Борба*, 3. 6. 1952, 1.

22 ДАМСП, ПА, 1952, Бразил, ф. 11, д. 16, с. 46668, Zabeleška o razgovoru pom.ministra Vejevode sa brazilijanskim poslanikom Ribeiro-Coutom, 23. II. 1952.

23 ДАМСП, ПА, 1953, Бразил, ф. 10, д. 13, с. 49264, Zabeleška o razgovoru direktora Biroa, druga Stefanovića sa odpravnikom poslova, a. i. Brazilijanske Ambasade, g. Nestor dos Santosa Lima-om, na dan 17. VII. 53 u 10h. Sastanak održan na zahtev i molbu druga Stefanovića, u samom Birou, kao i na terenu.

стале за ове четири године”.²⁴ Што се тиче веза са КПБ, амбасадор Коуто је истакао помоћнику министра Вељку Влаховићу да би била „фатална грешка” ако би Вејвода покушао да ствара везе са дисидентима КП Бразила, што би компромитовало развој односа двеју земаља.²⁵

Ипак, штета је начињена. У контакту са дипломатским кором у Београду, Коуто и други службеници бразилске амбасаде представили су овај случај као мешање у унутрашња питања Бразила. Помоћник министра Алеш Беблер упозорио је Вејводу да одустане од свега што би се могло тако тумачити с обзиром на њихову „велику осетљивост”. У одговору Вејвода је уважио сугестије, али је нагласио да се у Рију не осећа негативна атмосфера из званичних кругова, и да сматра да се ради о Коутовом личном иступању и осетљивости. Занимљиво је да Вејвода сматра да је Коуто већ деценију ван Бразила и да то више није она земља диктатуре и репресије коју је напустио, па да његов наступ мирише на његову прошлост када је био „присташа фашизма”.²⁶ Запажања амбасадора ФНРЈ имала су смисла јер је Коуто у Бразилу боравио за ауторитарне управе Жетулија Варгаса (1930–1945),²⁷ а да је од успоставе демократије, колико год ограничене, био ван земље. Било како било, овај инцидент је изгледа брзо заборављен, а о Коутовом деловању писало се много позитивније.

Југословенским дипломатским представницима је током 1953. деловало да је бразилски амбасадор током времена стекао позитивно мишљење о социјалистичкој Југославији и њеном развоју. Тако су имали информације да је пред колегијумом МИП-а у Бразилу изложио дугачак реферат о стању у земљи и врло похвално говорио о спољној и унутрашњој политици ФНРЈ. Амбасадор у Рију Иво Вејвода је добио потвр-

24 ДАМСП, ПА, 1952, Бразил, ф. 11, д. 5, с. 414702, Шифровано писмо амбасадора ФНРЈ у Бразилу Вејводе упућено МИП-у 10. 11. 1952.

25 ДАМПС, ПА, 1952, Бразил, ф. 11, д. 5, с. 49231, Шифровано писмо заменика министра Влаховића упућено амбасади ФНРЈ у Бразилу.

26 ДАМСП, ПА, 1952, Бразил, ф. 11, д. 5, с. 414911, Шифровано писмо Алеша Беблера упућено амбасади ФНРЈ у Рио де Жанеиру од 23. 10. 1952; Исто, Шифровано писмо амбасадора Вејводе упућено МИП-у од 24. 10. 1952.

27 Жетулио Варгас (1882–1954) био је правник и политичар. Једна је од најзначајнијих личности у историји Бразила. Био је председник у два наврата (1930–1945) и (1951–1954). Док током значајног дела првог мандата управљао као диктатор, други пут на власт је дошао демократским путем на изборима. Тај мандат је прекинут самоубиством извршеним под притиском војних снага и опозиције.

ду тога од више бразилских дипломата, са назнаком да је Коутов став и став бразилске владе. Ректор универзитета у Рију Педро Калмон, који је био у добрим односима са амбасадором, тврдио је да оно што говори бразилски амбасадор о Југославији прелази у пропаганду у корист ФНРЈ. Своју подршку Коуто је изнео и у интервјуу једном бразилском католичком листу, што иначе није било у складу са уобичајеним дипломатским протоколом. Вејвода му је лично захвалио на похвалама изреченим у штампи и нагласио да он свима прича како га „Маршал сматра својим пријатељем”.²⁸

Два амбасадора сусрела су се у Рију током лета 1953, када је Коуто боравио у Бразилу. Једна од главних тема била је вест једне америчке ревије да ће Југославија посредовати у поновном успостављању дипломатских односа између Бразила и СССР-а. Коуто је тврдио да је он лично искључио такву могућност у разговорима које је водио. Вејвода му је показао званични деманти Амбасаде ФНРЈ о доласку Коче Поповића у Рио у форми посредника између двеју држава. Коуто је додао да је у разговору са председником Бразила Жетулијом Варгасом хвалио „моралну чистоћу, способности и интелектуалне квалитете југословенских руководиљаца”.²⁹

У том периоду он је о Југославији одржао једно предавање војним круговима. Колико је Коуто важио за стручњака за ФНРЈ и њену политику говори и информација да су се Американци наводно распитивали за његово мишљење по питању приближавања Југославије Источном блоку током 1955. Тада је Коуто рекао да „једино друг Претседник кочи дефинитиван повратак у табор Истока док најближи сарадници то форсирају”. Према неименованом референту бразилског МИП-а, Американци су наведену молбу пренели Коуту преко свог амбасадора у Београду.³⁰

С обзиром на дужину стажа у југословенској престоници, Рибейро Коуто је већ средином педесетих био доајен дипломатског кора односно представник свих страних дипломата који су службовали у Бео-

28 ДАМСП, ПА, 1953, Бразил, ф. 10, д. 13, с. 49263, Шифровано писмо амбасадора Вејводе упућено ДСИП-у од 23. 6. 1953.

29 ДАМСП, ПА, 1954, Бразил, ф. 10, д. 13, с. 4930, Zabilješka o razgovoru ambasadora Vejvode sa ambasadorom Brazilije u Beogradu Ruy Ribeirou Coutom 11 augusta 1953.

30 ДАМСП, ПА, 1955, Бразил, ф. 6, д. 17, с. 42349, Шифровано писмо Обрада Цицмила упућено амбасадама ФНРЈ у Вашингтону, Мексику и посланствима ФНРЈ у Буенос Ајресу и Сантјагу де Чиле, 4. 3. 1955.

граду. Када је октобра 1955. донесена одлука да страни амбасадори и посланици могу на пар дана посетити Брионе да разгледају острво, шеф протокола председника ФНРЈ Смодлака позвао је Коута да му то лично саопшти. Он ту прилику није одмах искористио, али је свакако наставио да одржава односе са кабинетом председника.³¹

Тадашњи став бразилског амбасадора према Југославији није по- реметила ни лакша повреда коју је задобио приликом физичког обрачу- на са лоповом који је упао у зграду амбасаде током лета 1954. Коуто није хтео ни да покрене питање одговорности, већ је само тражио да о том инциденту не пише штампа, што му је удовољено.³² Исте ноћи ухапшен је извесни Бранко Матијевић који је од стране полиције описан као „ве- лики алкохоличар, убојица, безпосличар и скитница”.³³ Јасно је да су ква- лификације из извештаја претеране и контрадикторне, јер се на почетку јасно наводи Матијевићева адреса становања.

Коуто је наставио да сарађује са југословенском дипломатијом по питању културне сарадње. Када је донесена одлука о учешћу земље на Бијеналу у Сао Паулу, активно се укључио у питање начина југословен- ског представљања. Наиме, постојало је размимоилажење између ми- шљења Амбасаде у Рију и Комисије за културне везе са иностранством око тога да ли треба ићи са радовима више уметника или само са једним. Комисија је била за сликара Петра Лубарду. На линији амбасаде био је и Коуто који је, иако је познавао и ценио Лубардин рад, предлагао групу сликара, евентуално пејзажа Југославије.³⁴ На крају, Комисија је остала при одлуци да се пошаље само Лубарда, што је имало позитивне после- дице јер је освојио једну од награда и добио похвале од критике.³⁵

Своју иницијативу амбасадор Коуто је показао и приликом су- срета са Кочом Поповићем, државни секретаром за иностране послове.

31 ДАМСП, ПА, 1955, Бразил, ф. 6, д. 18, с. 414775, *Beleška o razgovoru Slovena Smodlake sa brazilijanskim ambasadorom Ruy Ribeiro Couto od 11 oktobra 1955 u 12 sati.*

32 АЈ, Кабинет председника Републике (837), I-5-b/13-1, Протокол који је саставио Па- вље Бељански од 20. 8. 1954.

33 АЈ, 837, I-5-b/13-1, Извештај дежурног службеника Мирка Стојичевића упућен ДСИП од 20. 8. 1954.

34 АЈ, Комисија за културне везе са иностранством (559), фасцикла 60, *Poseta g. Ruy Ribeiro – Couto Ambasador Braziliје u Jugoslaviji 10. marta 1953 godine*, 13. 4. 1953.

35 „Већину награда добили фигуративни уметници”, *Борба*, 12. 1. 1954, 6.

Радило се о југословенском представнику на инаугурацији новог бразилског председника Жуселиња Кубишчека јануара 1956. Он је предложио Вељка Мићуновића као југословенског представника на инаугурацији, или у случају његове спречености Станета Павлича. Приликом тог избора као да је имао у виду социјалне вештине двојице поменутих које је познавао из дипломатских кругова. Поповић није одбио његов предлог, али је рекао да ће бити обавештен када одлука буде донесена.³⁶ Ни овог пута Коутова сугестија није прихваћена, већ је у Бразил отишао члан СИВ-а Павле Грегорић. Ова одлука је имала везе са жељом да се пошаље члан владе и тиме покаже пријатељски став и интересовање ФНРЈ.

Током маја 1956. једна бројнија бразилска парламентарна делегација била је у посети Југославији. На челу делегација била је Ивет Варгас Тач, чланица Радничке партије Бразила и сестричина бившег председника Варгаса. Било је представника пет различитих партија. Коуто је био у пратњи делегације приликом њиховог пријема код председника ФНРЈ у Белом двору, а касније је организовао вечеру на којој су поред Бразилаца присуствовали и бројни југословенски функционери.³⁷

Дисонантни тонови – Коуто и југословенска дипломатија у другој половини њедесетих

У овом периоду односи двеју држава су се погоршали, што због антикомунистичког става Бразила, што због реекспортовања бразилске робе од стране југословенских предузећа, што је било директно кршење трговинског споразума из 1954. Наиме, она су куповала бразилске производе и сировине по повољним ценама са обавезом да они буду искоришћени искључиво на југословенском тржишту. Уместо тога југословенски увозници су их заправо продавали на тржишту Западне Европе по знатно већим ценама од набавне.³⁸ Делује да се ново захлађење била-

36 ДАМСП, ПА, 1956, Бразил, ф. 8, д. 16, с. 4643, Zabeleška o razgovoru Državnog sekretara Koče Popovića sa brazilijanskim ambasadorom Couto-m, održanim 16 januara 1956 godine.

37 „Ручак у част бразилијанских парламентарца”, *Борба*, 21. 5. 1956, 3; „Претседник Тито примио чланове бразилијанске парламентарне делегације”, *Борба*, 22. 5. 1956, 1.

38 ДАМСП, ПА, 1957, Бразил, ф. 10, д. 2, с. 42954, Privredni odnosi između Jugoslavije i Braziliје u 1956 godini.

тералних односа одразило и на Коутову позицију. Међу представницима бразилске владе постојала и одређена сумња о повратку Југославије у Источни блок након помирења из 1955. О томе сведочи и изјава амбасадора Коута приликом сусрета са тада већ бившим амбасадором у Рију Вејводом. Он је том приликом рекао да је „казаљка на југословенском часовнику између Истока и Запада стајала на средини, а да му се чини да се сад мало нагнула према Истоку”. Југословенски дипломата је изразио чуђење да Коуто након скоро десет година у Београду и доброг познавања југословенске политике и руководства, може да посумња у тако нешто. Након тога му је детаљније образложио ситуацију на основу које је дошло до обнављања односа са Источним блоком, наравно из југословенског угла.³⁹ Амбасада је почетком 1956. писала како је Коуто чак избегао да пошаље извештај у коме се констатује чвршће везивање ФНРЈ за СССР јер је увек извештавао да „нема бојазни да ће се Југославија повратити у совјетски блок”.⁴⁰ Слично се поновило током наредне 1957. Коуто је приликом разговора за подсекретаром Срђом Прицом причао како су по мишљењу западних дипломата југословенски односи са СССР-ом дошли у стадијум у коме се фактички прелази у Источни блок. Наравно, и овог пута је добио лекцију о југословенској ванблоковској спољној политици.⁴¹

Током новембра 1957. дошло је до озбиљнијег инцидента који је укључивао бразилског амбасадора. Радило се о Коутовом разговору са новинаром Паулом де Кастром, уредником листа *Diario de Noticias* из Рија. Овај новинар је већ годинама сарађивао са Амбасадом у Рију, а у Југославији је боравио као гост Секретаријата за информације СИВ-а. У том интервјуу је поред низа похвалних ствари за ФНРЈ: да води независну спољну политику, да се ради о поносном народу, председнику који је „велики државник и мудар и хуман политичар”, Коуто навео више ствари које се нису свиделе југословенској страни. Он је изразио

39 ДАМСП, ПА, 1956, Бразил, ф. 8, д. 16, с. 41115, Zabeleška o razgovoru ambasadora Iva Vejvode sa brazilijanskim ambasadorom R. Couto-m na ručku u ambasadi 25 januara 1956 godine.

40 ДАМСП, ПА, 1956, Бразил, ф. 8, д. 17, с. 42421, Odnosi FNRJ – Brazil, 3.

41 ДАМСП, ПА, 1957, Бразил, ф. 11, д. 9, с. 419009, Zabeleška o razgovoru Državnog potsekretara Srđe Price sa brazilijanskim ambasadorom g. Ribeiro-Couto-om, dana 3. septembra 1957 godine.

сумњу о томе колико је комунизам прихваћен у земљи. Тада је изјавио: „Земљу води неколико стотина бивших идеалиста, али млада генерација није привржена идеји комунизма, нити би била спремна на жртве које су некада чинили руководиоци. Млади људи желе што боље да живе и млад човек на пример зна да је за његову професионалну каријеру добро ако ступи у Партију и то само због тога и чини”. Поред тога, критика је упућена непостојању слободе штампе, државној политици према селу, а симпатије су показане према Миловану Ђиласу, за чији је случај рекао да је „извршено најтрагичније кршење либерализма у Југославији”. Том сусрету је присуствовао и Јаша Алмули, који је у почетку слабије, а након тога све жешће приговарао, па се цео разговор завршио у напетости атмосфери.⁴² Алмулијев извештај је прослеђен буквално свим битнијим функционерима Државног секретаријата иностраних послова (ДСИП), али и Светиславу Стефановићу Ћећи, савезном секретару за унутрашње послове. Након тога Коуто се опорављао од операције, па није било прилике да му се укаже на „грешке”. Када се почетком децембра сусрео са Ђорђем Вујићем, секретаром Бразилијанско-југословенске трговинске коморе, имао је само речи хвале за Југославију, њену политику и председника.⁴³

Коуто се опет нашао у позиција кривца у септембру наредне године. Испред IV одељења ДСИП-а, Рефераде Латинска Америка, Анте Рукавина саставио је анализу рада бразилског амбасадора која је била упућена свима, од председника и шефа дипломатије преко најзначајнијих људи у ДСИП-у, до амбасаде у Рију. У документу се наводи како се Коуто често представљао као пријатељ Југославије и ширио вести како „њего Претседник Тито често позивље и са њим се саветује”, али да је урадио „врло мало или скоро ништа” у циљу проширења и учвршћења међусобних односа. Поред слабог контакта са начелницима одељења у ДСИП-у, на терет му се стављало ускраћивање виза југословенским грађанима, а нарочито да је био „кочница” у обнављању трговинских односа. На крају је предлог Рукавине био да се у „згодној форми руководио-

42 ДАМСП, ПА, 1957, Бразил, ф. 11, д. 9, с. 424635, Zabeleška o izjavi ambasadora Ribeira Kouta brazilijanskom novinaru Paulu de Kastro 19 nov. 1957.

43 ДАМСП, ПА, 1957, Бразил, ф. 11, д. 9, с. 425539, Zabeleška o razgovoru Sekretara Komore Đorda Vujića sa Ambasadorom Brazilije u Beogradu g. Ruy Ribeinom Coutom, дана 2 о. м., у Brazilijanskoj ambasadi, 4. 12. 1957.

цима бразилијанског МИП-а да на знање да би било пожељно да се амбасадор Коута, који се већ преко 11 година налази у нашој земљи, повуче из Београда”.⁴⁴ С друге стране, Бразилац није био само један од дипломатских представника неке земље у Југославији већ је годинама био доајен дипломатског кора. Делује да предлог Рукавине није био прихваћен. Било како било, битнијих последица за Коутову позицију није било, јер је он још више година остао на месту амбасадора Бразила у Југославији. Томе је вероватно допринела и нова фаза у односима двеју држава.

*Рибеиро Коуто и југословенско-бразилски односи
на највишој њачки*

Период 1961–1964. назива се временом независне спољне политике Бразила (*Política Externa Independente*)⁴⁵ и у том периоду остварени су најближи контакти између представника јужноамеричке земље и социјалистичке Југославије. Приближавање двеју држава остварено је на економском плану, али пре свега на политичком.⁴⁶ У свему томе имао је своју улогу Рибеиро Коуто, иако тада често одсутан због болести.

Већ крајем педесетих почело је озбиљно да се размишља о државним посетама на највишем нивоу. О томе су говорили Коуто и Коча Поповић маја 1959. С обзиром на то да је посета бразилског председника Жу-

44 AJ, 837, I-5-b/13-1, Zabeleška o nekim postupcima brazilijanske Ambasade i o ambasadoru Couto-u, 3. 9. 1958.

45 У овим годинама Бразил је покушао да води независнију и активнију спољну политику. Започео је сарадњу са бројним земљама Африке и Азије. Направио је кораке за успостављање дипломатских односа са државама Источног блока и слао економске делегације у низ земаља, па и у Кину. Као један од разлога промене спољнополитичког курса била је потреба за ликвидацијом беде и заосталости у земљи. Из литературе о овом периоду бразилске историје издвајамо: Leslie Bethell, ed, *The Cambridge History of Latin America, volume IX, Brazil since 1930* (New York: Cambridge University Press, 2008), 87–164; Jorge Ferreira, *A democracia no Brasil (1945–1964)*, (São Paulo: Atual, 2006), 66–112; Stella Krepp, „Brazil and Non-Alignment. Latin America’s Role in Global Order, 1961–1964”, *Latin America and the Global Cold War*, eds. Thomas C. Field Jr, Stella Krepp, and Vanni Petinà (Chapel Hill: The University of North Carolina, 2020), 100–122; Jânio Quadros, „Brazil’s New Foreign Policy”, *Foreign Affairs*, Vol. 40, No 1 (1961), 19–27.

46 Детаљније о томе: Bojan Simić, „Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964”, *Istorija 20. veka*, br. 1 (2026), 147–162.

селиња Кубишчека (1956–1961) услед унутрашњеполитичке ситуације отпала, Коуто се снажно заложиио за долазак Јосипа Броза у Јужну Америку, и то невезано за евентуалну посету САД. Амбасадор је сматрао да би то било од „огромног значаја”, а да би „дочек био величанствен”. Иначе, овај састанак са државним секретарем Поповићем био је Коутов први након девет месеци и операције очију у Паризу. Вид му је већ био знатно оштећен, па се теже кретао.⁴⁷ И поред дужег одсуства из Београда, Коуто је остао доајен дипломатског кора јер у његовом одсуству није изабран нови. За ту функцију имао је и чврсту подршку латиноамеричке групе земаља.⁴⁸

У овом периоду амбасадор Коуто се осећао довољно слободним и довољно значајним да је често говорио на начин нетипичан за дипломате. Једном приликом он је сматрао да треба да нагласи југословенским дипломатама да оптимизам везано за повећање трговинске размене који је ширио тадашњи председнички кандидат Жанио Квадрос приликом посете Југославији јула 1959.⁴⁹ није реалан, чак и у случају да буде изабран, јер те „ствари не решава претседник, него чиновници”. Истом приликом Коуто је нагласио функционеру ДСИП-а Мирку Брунеру своје мишљење како су у Југославији предузећа и држава „једно те исто”. Овим је бразилски дипломата још једном показао своју отвореност користећи образложење да жели да добронамерно укаже на „обе стране медаље”.⁵⁰

Након вишемесечног опоравка након операције очију Коуто је током пролећа 1960. поново затражио сусрет са Кочом Поповићем. То је био начин да покаже да се враћа на редовно обављање дужности, али и да индиректно испита могућност да после тринаест година службе добије статус почасног грађанина Београда. Поповић није одговорио на ову „дискретну сугестију”. Његов закључак био је да је бразилски амбасадор „полуслеп”, али да „као и обично” говори о најразличитијим темама.⁵¹ Коуто-

47 ДАМСП, ПА, 1959, Бразил, ф. 9, д. 21, с. 414709, Zabeleška o razgovoru državnog sekretara Koče Popovića sa brazilijanskim ambasadorom Ribeiro Couto-m, održanim 29 maja 1959 g.

48 AJ, 837-I-5-b/13-1, DSIP protokol, Službena beleška, 9. 4. 1960.

49 О томе видети: Simić, *Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964*, 150.

50 ДАМСП, ПА, 1959, Бразил, ф. 9, д. 21, Brazil 314b, с. 420917, Zabeleška o razgovoru Dr. Mirka Brunera s brazilijanskim ambasadorom Couto-m /5 avgusta 1959 godine/.

51 ДАМСП, ПА, 1960, Бразил, ф. 13, д. 17, с. 49801, Zabeleška o razgovoru državnog sekretara Koče Popovića sa ambasadorom Braziliје Ribeiro Couto-m, održanim 9 IV 1960.

ва жеља остаће неиспуњена. Иначе, као дипломатски представник своје земље није био члан ниједне политичке партије али је наводно оставио могућност да се по повратку у домовину учлани у Социјалистичку партију. До тих сазнања југословенска дипломатија дошла је преко делегата те партије Пирес де Кампос која је била гошћа на Петом конгресу Социјалистичког савеза радног народа Југославије одржаног јуна 1960. Она је такође изјавила да Коуто „воли Југославију” и да нарочито цени људе, а да критикује само југословенско угоститељство.⁵² Имајући у виду да су у том периоду југословенски комунисти имали најближе односе управо са Социјалистичком партијом Бразила, та вест могла је изазвати само симпатије.

Поправљање односа двеју земаља на политичком плану и промена бразилске спољне политике навели су југословенске власти на идеју за укључивање Бразила у ванблоковски покрет у настајању. Коуто је имао своју улогу у учешћу Бразила на Првом самиту несврстаних у Београду. Дилема око тога је постојала, као и јасни став САД против учешћа на конференцији. Бразилски амбасадор је почетком августа писао да би било опасно да Бразил буде једина земља из Латинске Америке на конференцији. Сасвим другачије по њему би изгледало ако то учини више земаља из региона. Следећи ту препоруку, бразилским представницима у Аргентини, Мексику, Чилеу, Колумбији, Еквадору и Перуу наложено је да разговарају о могућем заједничком наступу у Београду. После дужег или краћег разматрања тај предлог је одбијен.⁵³

Коуто је ту своју идеју изложио и Кочи Поповићу. Државни секретар ФНРЈ је након разговора проценио да бразилски амбасадор ради у интересу Американаца и закључио да би овима ипак одговарало да буде више земаља из Латинске Америке као противтежа екстремној позицији Кубе.⁵⁴ Крајњи резултат ове Коутове иницијативе био је да су се на

52 ДАМСП, ПА, 1960, Бразил, ф. 13, д. 22, с. 416363, Zabeleša o boravku delegata Socijalističke partije Brazilije, Heldegard Pires de Campos na V Kongresu SSRNJ, 15. 6. 1960.

53 James G. Hershberg, „High-Spirited Confusion’: Brazil, the 1961 Belgrade Non-Aligned Conference, and the Limits of an ‘Independent’ Foreign Policy during the High Cold War”, *Cold War History*, iss. 3 (2007), 379–381; Simić, *Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964*, 152.

54 ДАМСП, ПА, 1961, Бразил, ф. 10, д. 26, с. 425352, Zabeleška o razgovoru državnog sekretara Koče Popovića sa brazilskim ambasadorom Ribeinom Koutom, održanim 19. VIII. 1961. godine.

конференцији у Београду као посматрачи појавили Бразил, Боливија и Еквадор, док је Куба остала једина латиноамеричка земља као званични учесник.⁵⁵

Током маја 1962. Коча Поповић је посетио Бразил, Чиле, Боливију, Мексико и САД. Пре пута у куртоазну посету примио је Рибеира Коута и отправника послова Боливије у Београду Хорхе Алдерете Розалеса.⁵⁶ Бразилски амбасадор саветовао је Поповићу да након званичне посете остане и приватно неколико дана у његовој земљи. Он је тај предлог изнео у име своје владе. Државни секретар је лично сматрао да би та могућност била прихватљива.⁵⁷ Ипак, услед програма посете другим латиноамеричким земљама та идеја остала је нереализована.

И почетком шездесетих Коута је наставио да наступа као представник свих страних дипломата у Југославији. Тако је након трагедије у руднику Бановићи крајем фебруара 1962. приликом које су страдала 52 рудара он био тај који је званично изјавио саучешће југословенској дипломатији у име колега.⁵⁸

Коута је из Београда давао тон и живљој сарадњи двеју земаља у међународним телима. ФНРЈ је пружила подршку кандидатури Бразила за несталног члана Савета безбедности ОУН за 1963/1964. Након добијене подршке Коута је у разговору са некадашњим амбасадором ФНРЈ у Бразилу Данилом Лекићем рекао да је по његовом мишљењу то логично будући да су обе земље заговарале „самосталне, независне политике, политике неприпадању блоковима, политике развијања конструктивне равноправне сарадње са свим земљама света”. Лекић се надовезао на то истичући потребу за још широм политичком сарадњом и позивом неком од бразилских званичника у ОУН да посете Југославију. О шефу мисије Бразила у тој организацији Алфонсу Ариносу де Мелу Франку као кандидату за позив, Коута је рекао да га познаје и да зна у којој се мери он залагао за унапређење бразилско-југословенских односа и да има високо

55 Dragan Bogetić, *Nesvrstanost kroz istoriju, Od ideje do pokreta* (Beograd: Zavod za udžbenike, 2019), 76.

56 „Коча Поповић стиже у Бразил у уторак 8. маја”, *Борба*, 6. 5. 1962, 1.

57 AJ, 837, I-5-b/13-1, Zabeleška o razgovoru državnog sekretara Koče Popovića sa ambasadorom Brazila Ribeiro Couto-m, održanim 2. aprila 1962. godine.

58 „Доајен дипломатског кора Рибеиро Коута изразио саучешће југословенској влади”, *Борба*, 2. 3. 1962, 1.

мишљење о Југославији и „посебно Председнику Титу”.⁵⁹ Кандидатура Бразила била је успешна. Земља је добила 91 од 109 гласова. Занимљиво, ово је био четврти пут да је Бразил изабран за члана Савета безбедности, а први пут се десило да није имао највише гласова, већ је био други иза Филипина, који су добили четири гласа више.⁶⁰

У поменутом разговору са Лекићем, Коуто је проговорио о свом карактеру и поступању у дугогодишњим контактима са југословенским дипломатама. Том приликом је изјавио да је увек био присталица чврстог повезивања између двеју земаља, иако је „често слободно давао поједине оцене и мишљења која би се могла тумачити друкчије уколико се њега не би оцењивало правилно, т.ј. уколико се не би разумело да је он човек таквог карактера и таквих навика, да често може бити критичнији према извесним појавама, јавно изрећи свој суд, без обзира што би, можда, обзиром на односе између двеју земаља, требало да се од таквих манифестација уздржава”.⁶¹ Ова оцена о сопственом лику и делу, дата неких шест месеци пре краја свог дугачког мандата у Београду, била је покушај да се објасни његов начин рада и донекле оправда.

Идеја о посети Јосипа Броза Бразилу није га напуштала, а то је била жеља и новог председника Бразила Жоаоа Гулара.⁶² Крајем 1962. Коуто се поново интересовао за тачан датум посете. Оно што је занимљиво јесте да је бразилски амбасадор покушао да некако раздвоји посете Бразилу и Мексику, јер „Мексико географски представља један други, далеки регион а тешко је да се могу поклопити сви неопходни елементи за успешну посету и Бразилу и Мексику”. На овом примеру видео се ривалитет између двеју великих држава Латинске Америке и нека врста борбе за наклоност Југославије. До краја посете ДСИП-у Коуто је са

59 ДАМСП, ПА, 1962, Бразил, ф. 11, д. 17, Brazil 314b, с. 434254, Beleška o razgovoru sa ambasadorom Brazila, g. Coutom 6. X. 1962 g.

60 Gustavo Gerlach Da Silva Ziemath, *O Brasil no Conselho de Segurança das Nações Unidas (1945–2011)*, (Brasília: FUNAG, 2016), 45.

61 ДАМСП, ПА, 1962, Бразил, ф. 11, д. 17, Brazil 314b, с. 434254, Beleška o razgovoru sa ambasadorom Brazila, g. Coutom 6. X. 1962 g.

62 Жоао Белкиор Маркес Гулар (1919–1976) био је двадесет четврти председник Бразила који је службовао од 1961. до 1964, када је збачен државним ударом. Сматра се и последњим левичарем на тој дужности у 20. веку. Пре места председника обављао је дужност министра рада (1953–1954) и потпредседника (1956–1961).

начелником одељења Петрићем прокоментарисао горућа међународна питања, пре свега дешавања на Куби.⁶³

На пријему поводом 29. новембра 1962. Коуто је успео кратко да разговора са председником ФНРЈ. Том приликом лично му је рекао да би период април–мај био најбољи за посету. Тада је наводно добио одговор да је то „касно“. Такву поруку он је проследио бразилском МИП-у, а амбасадору ФНРЈ у Рију Маријану Баришићу је ту депешу показао један функционер министарства. По томе је деловало да се Београду жури. Из ДСИП-а му је појашњено да тачан датум још није одређен.⁶⁴ Услед међународних околности до посете ће доћи тек у јесен 1963. године.⁶⁵

Руи Рибейро Коуто није доживео да се посета на којој је дуго радио оствари. С обзиром на то да је пунио 65 година, а да по бразилском закону није било дозвољено служење у иностранству након тога, спремао се за повратак у земљу. Пред крај мисије у Београду вид му је прилично попустио, па је био готово слеп. Пре одласка Коуто је одликован Орденом Југословенске заставе са лентом и био примљен у вили у Ужичкој 30. априла 1963. од стране председника републике Јосипа Броза Тита. Он је том приликом истакао да Коута сматра „напола југословенским грађанином“. За опроштајни поклон бразилски дипломата је тражио Бровову фотографију са потписом, што му је и обезбеђено.⁶⁶ Иначе, Орден југословенске заставе са лентом било је осмо па значају одликовање СФРЈ и углавном се додељивало страним државницима и дипломатама. У званичном предлогу за одликовање Коча Поповић је нагласио да Коуто одлази из Београда након 16 година службе јер је пензионисан.⁶⁷

63 ДАМСП, ПА, 1962, Бразил, ф. 11, д. 19, с. 437117, Zabeleška o razgovoru druga J. Petrića sa Ribeiro Coutom, ambasadorom Brazila 13. o.m., 14. 11. 1962.

64 ДАМСП, ПА, 1962, Бразил, ф. 11, д. 19, Brazil 322, с. 439590, Телеграм амбасадора Баришића упућен ДСИП од 4. 12. 1962; Исто, Шифровани телеграм помоћника државног секретара Лекића упућен амбасади ФНРЈ у Рију, 12. 12. 1962.

65 Више о посети: Simić, *Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964*, 154–156; Видосава Ераковић, „Титова ‘америчка турнеја’ 1963. године – посета Бразилу, Чилеу, Боливији, Перуу и Сједињеним Америчким државама“, *Архив, Часопис Архива Југославије*, бр. 1–2 (2015), 173–175.

66 АЈ, 837, I-3-a/13-8, Beleška šefa protokola pretsednika republike od 3. 5. 1963; Теодосић, *Београд–Бразилија*, 12; Simić, *Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964*, 158.

67 ДАМСП, ПА, 1963, Бразил, ф. 11, д. 42, Brazil 424, с. 413546, Predlog državnog sekretara Popovića upućen predsedniku SFRJ, 16. 4. 1963.

Опроштај амбасадору Бразила приређен је и у Српској академији наука и уметности (САНУ). Председник ове институције Илија Ђуричић даровао му је свечано издање *Гласа Академије*. Коуто је рекао да у академију долази не као дипломата него као академик, јер је и сам био академик бразилске академије и дописни члан португалске. На опроштају је рекао да одлази из Југославије пун новог искуства и пун љубави за њу.⁶⁸ Коуто се никад није вратио у Бразил. Умро је у Паризу крајем маја, тачно месец дана од поменутог пријема у Ужичкој улици. Тужну вест пренео је Танјуг, а објавила југословенска штампа.⁶⁹ У опроштајном тексту у *Борби* Коуто је описан као велики пријатељ Југославије на кога ће успомена остати још „дуго да живи међу Југословенима”.⁷⁰ Заменио га је правник Рибейро Бригс, који је добио акреман у новембру 1963, а у Београд је пристигао фебруара наредне године.⁷¹

Руи Рибейро Коуто и југословенска књижевна јавност

Још пре доласка на дипломатску службу у Београд Рибейро Коуто је имао десетак објављених књига и његова дела била су преведена на неколико светских језика. За време боравка у Југославији Коуту су изашле три књиге у преводу на српскохрватски језик. Прва издања била су књига песама „Дуги дан” (1952) и роман „Кабокла” (1957) у издању загребачке „Зоре”. Радило се о издањима у специјалној едицији „Мала библиотека”. Наведена збирка песама била је прва једног бразилског писца у Југославији. Последња књига бразилског писца издата за његовог живота у Југославији била је „Злочин студента Батисте и друге приповијетке” у издању „Знања” из Загреба (1960). Поред тога објављене су му песме у часописима као *Књижевне новине*, *Књижевност*, *Поља* и другим.

Рибейро Коуто је представљен читаоцима *Књижевних новина* у лето 1951. са песмом „Дијалог о срећи”, коју је превео песник Анте Цетинео (1898–1956). Поред биографије аутора, лист је донео и осврт на

68 „Опроштај са Рибейром Коутом у Српској академији наука”, *Борба*, 5. 5. 1963, 9.

69 „Умро Рибейро Коуто”, *Борба*, 31. 5. 1963, 2.

70 „Наш пријатељ – Рој Рибейро Коуто”, *Борба*, 2. 6. 1963, 8.

71 AJ, 837, I-3-a/13-11, Traženje agremana za novog ambasadora Brazila od 21. 11. 1963; AJ, 837, I-3-a/13-11, Zabeleška u vezi dolaska novog ambasadora Brazila g. Meacyr Ribeiro Briggs od 21. 2. 1964.

његово дело које је дао португалски књижевник Адолфо Казаис Монтеиро у предговору једне од његових књига. У њему је Монтеиро нагласио како свако Коутово дело пружа читаоцу „мало бразилске стварности нарочито оне која се односи на ситни пук и средњи сталеж”. Поред поменутог текста и превода песме, на страници новина налазио се и цртеж Коута у оделу са цигаретом и неизбежним наочарима.⁷² Исте године у часопису *Књижевност* објављено је пет Коутових песама: „Улице...”, „Поздрав у луци”, „Самоћа”, „Други торњеви” и „Кад ови гласови...”⁷³

Приказ његове прве књиге на српскохрватском написала је једна од највећих српских песникиња Десанка Максимовић у *Летњојису Мајице српске*. Максимовићева је на прво читање била одушевљена Коутовим песмама. Писала је како је „видела песника, нада све хуманог, са вером у људе, са чежњом за пријатељством, са осетљивошћу за неухватљиво, са честољубљем живим као јасиков цвет”. Она је навела бројне стихове који су на њу оставили снажан утисак, а све то је закључила речима да је, чим је прочитала збирку до краја, кренула поново да се враћа на одређене песме не би ли „уловила ту необичну лепоту”.⁷⁴

Враћајући се три године касније на Коутов рад, Десанка Максимовић је приказала француско издање његове збирке поезије под називом „Игре зверињег ученика (шегрта)”. На почетку она га назива „нашим суграђанином од пре скоро десет година”, а описује као „песника снова, далеких обала, живота” и „утешног песника смрти”. На крају надахнутог приказа овог издања на француском, којим је аутор желео да се „приближи што већем броју људи”, Десанка Максимовић Рибейра Коута назива „великим песником португалског језика”.⁷⁵ У антологији *Савремена бразилијанска лирика* која је изашла те 1956. у издању „Нолита” Коуто је имао своје запажено место. Избор песама за ово издање урадио је поменути Анте Цетинео.

Током 1958. *Књижевне новине* су обавестиле своје читаоце да је Рибейро Коуто добио међународну награду за поезију за претходну го-

72 „Brazilijanski pisac Ribeiro-Kouto”, *Književne novine*, 7. 8. 1951, 2.

73 „Пет пјесама”, *Књижевност*, XIII, јул–децембар 1951, 52–53.

74 „Први превод Рибейра Коута код нас”, *Летњојис Мајице српске*, бр. 371/2, фебруар 1953, 136.

75 „Jeux De L'apprenti Animalier”, *Летњојис Мајице српске*, бр. 377/6, јун 1956, 608–610.

дину. Поводом награде Коуту је дао изјаву француском новинару у којој је рекао да за 40 година литерарног рада никада није написао ниједан стих који би могао да обесхрабри. Он је том приликом навео да се по његовом схватању „мисија уметника састоји у изражавању извесне унутрашње радости, уживања у животу, потребе да се воле бића и ствари...” Лист је овом приликом открио мало познату чињеницу да је прва Коутова објављена прича имала за тему Балкански рат.⁷⁶

Пишући поговор за југословенско издање књиге „Злочин студента Батисте и друге приповијетке”, писац, преводилац и књижевни критичар Јосип Табак говори о Коуту као „једном од најистакнутијих фигура савремене бразилске књижевности”. За Табака он је „поет вибрирајуће и суптилне осећајности и мајстор прозе, један између оних ријетких што су у првоме плану бразилског модернизма, а у исто вријеме сачували битно класични облик свога књижевног стварања, захваљујући хуманистичком обиљежју свога дјела – један од оних малобројних што задовољавају укус и највећих књижевних сладокусаца а, близу су, драги и разумљиви и најширим слојевима читалаца”.⁷⁷

Осврт на књигу „Злочин студента Батисте и друге приповијетке” на страницама *Књижевних новина* написао је Иван Шоп. Он је Коуту видео као писца „малих тема” и свакидашњих збивања, као „сликара живота обичних безимених људи, који никад не доспевају у средиште догађаја, на бучну, осветљену позорницу”. Шоп у овим приповеткама, поред тога што је њихова радња у Бразилу, види човека који се посматра независно од „национално-географске условљености”, оног који не може да превазиђе „монотоне оквире своје свакодневнице”.⁷⁸

Након Коутове смрти поменути Шоп написао је осврт на његову биографију и дела. Шопово мишљење било је да су, и поред тога што су писана у размаку од четрдесетак година, Коутова дела „сачувала младалачку свежину, топлину и хуманизам”, што је аутору обезбедило „видно место” у савременој поезији и прози Латинске Америке.⁷⁹ Можемо закључити да је, иако није био у центру пажње југословенске ли-

76 „Brazilijanski ambasador u Beogradu – dobitnik međunarodne premije za poeziju”, *Književne novine*, 21. 2. 1958, 2.

77 *Zločin studenta Batiste*, 138.

78 „Zločin studenta Batiste”, *Književne novine*, 27. 1. 1961, 9.

79 „Smrt Ribeira Kouta”, *Književne novine*, 10. 6. 1963, 10.

терарне јавности, Руи Рибеиро Коуто имао своје место и није био непознат као књижевник, иако му то није била главна област деловања у Југославији.

Резиме

Руи Рибеиро Коуто, бразилски адвокат, писац и дипломата, рођен је 1898. у Сантосу. Сама чињеница да је био представник Бразила у Београду шеснаест година вредна је пажње. У историји српске и југословенске државе то је био један од дужих, ако не и најдужи мандат једног страног дипломате. Током тог периода није могуће игнорисати његов допринос развоју југословенско-бразилских односа, не само политичких, већ и оних у областима економије и културе. Својим деловањем Коуто је помагао владама двеју земаља да се боље разумеју, као и њиховим грађанима.

Током наведеног периода сарађивао је са бројним југословенским дипломатама и није се либио да јавно изнесе своје мишљење. Кршио је дипломатски протокол када је сматрао да је важно да југословенским саговорницима стави до знања поруке које је желео да упутити. Оне о недостатку слободе у Југославији, о мешању партије и државе у све области друштва, о недостатку ентузијазма код југословенске омладине посебно су погађале режим. То је у више наврата изазивало незадовољство југословенске дипломатије, па се индиректно тражило и његово повлачење. Та жеља се није остварила.

Коуто је успео да властима у Бразилу, али и америчким дипломатама, остави утисак да је добар познавалац прилика у Југославији, да се његово мишљење слуша, чак и да је Јосип Броз Тито његов лични пријатељ, па и да га често позива на саветовање. У томе вероватно и лежи одговор на питање везано за разлог његове дуговечности као дипломатског представника Бразила у Београду. Његов неспорни углед као књижевника, бразилског и португалског академика, додатно је снажио његову позицију, као и позицију доајена дипломатског кора коју је имао дуги низ година. Он је био уважаван од стране других посланика и амбасадора, поготово оних из Латинске Америке.

Његов књижевни рад је био добро познат у Југославији. Током његовог мандата у земљи преведене су и објављене три књиге његових збирки песама и кратких прича, као и више појединачних песама. Био је признат и поштован од југословенске књижевне критике. Нажалост, нарушено здравље није му дозволило да поживи више од месец дана од напуштања своје мисије у Југославији, нити да се икад поново врати у своју домовину. Преминуо је у Паризу.

Списак референци – References list**Архиви – Archives**

- Arhiv Jugoslavije: Fond 50, Prezidijum Narodne skupštine; Fond 559, Komisija za kulturne veze sa inostranstvom; Fond 836, Kabinet maršala Jugoslavije; Fond 837, Kabinet Predsednika Republike.
- Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije: Politička arhiva.

Штампа – Newspapers

- *Borba*, 1952–1963. (Cyrilic)
- *Književne novine*, 1951–1963.
- *Književnost*, 1951. (Cyrilic)
- *Letopis Matice srpske* 1953–1956. (Cyrilic)
- *Politika* 1952. (Cyrilic)

Литература – Secondary Works

- Almuli, Jaša. *Brazil. Putevi emancipacije*. Beograd: „Sedma sila”, 1963.
- Bethell, Leslie, ed. *The Cambridge History of Latin America, volume IX: Brazil since 1930*. New York: Cambridge University Press, 2008. DOI: <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521395243>
- Bogetić, Dragan. *Nesvrstanost kroz istoriju, Od ideje do pokreta*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2019.
- Eraković, Vidosava. „Titova američka turneja 1963. godine – poseta Brazilu, Čileu, Boliviji, Peru i Sjedinjenim Američkim Državama”. *Arhiv, Časopis Arhiva Jugoslavije*, br. 1–2 (2015), 168–179.
- Ferreira, Jorge. *A democracia no Brasil (1945–1964)*. São Paulo: Atual, 2006.
- Hershberg, James G. „‘High-Spirited Confusion’: Brazil, the 1961 Belgrade Non-Aligned Conference, and the Limits of an ‘Independent’ Foreign Policy during the High Cold War”. *Cold War History*, iss. 3 (2007), 373–388. DOI: <https://doi.org/10.1080/14682740701474840>
- Jovanović, Mihailo. *Brazil*. Beograd: Jugoslaviapublic, 1967.
- Krepp, Stella. „Brazil and Non-Alignment. Latin America’s Role in Global Order, 1961–1964”. *Latin America and the Global Cold War*, eds. Thomas C. Field Jr., Stella Krepp, and Vanni Petinà, 100–122. Chapel Hill: University of North Carolina, 2020.
- Košta, Vjekoslav i Dragomanović, Vladimir. *Brazil*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1961.
- Quadros, Jânio. „Brazil’s New Foreign Policy”. *Foreign Affairs*, Vol. 40, No 1. (1961), 19–27. DOI: <https://doi.org/10.2307/20029529>
- Ribeiro Couto. *Zločin studenta Batiste i druge pripovijetke*. Zagreb: Znanje, 1960.

- Simić, Bojan. „Brazil u politici socijalističke Jugoslavije 1946–1952”, *Tokovi istorije*, br. 3 (2023), 133–156. (Cyrilic) DOI: <https://doi.org/10.31212/TOKOVI.2023.3.SIM.133-156>
- Simić, Bojan. „Jugoslovensko-brazilski odnosi 1961–1964”. *Istorija 20. veka*, br. 1 (2026), 147–162. DOI: 10.29362/ist20veka.2026.1.sim.147-162
- Simić, Bojan. „Poseta Koče Popovića Latinskoj Americi 1962. godine”, *Tokovi istorije*, br. 2 (2025), 189–214. (Cyrilic) DOI: <https://doi.org/10.31212/tokovi.2025.2.sim.189-214>
- Simić, Bojan. „Socijalistička Jugoslavija i države Južne Amerike (1946–1950) – uspostavljanje diplomatskih i ekonomskih odnosa”, *Tokovi istorije*, br. 2 (2022), 73–99. (Cyrilic) DOI: <https://doi.org/10.31212/tokovi.2022.2.sim.73-99>
- Šegvić, Vesela. *Povratak jugoslovenske ekonomske emigracije 1945–1951*. Beograd: Rad, 1953.
- Teodosić, Dragan, ur, *Beograd–Brazilija. 80 godina diplomatskih odnosa. Belgrade–Brasília. 80 years of diplomatic relations*. Katalog izložbe / Exhibition Catalogue. Beograd: Arhiv Jugoslavije, 2019. (Cyrilic)
- Ziemath Gerlach Da Silva, Gustavo. *O Brasil no Conselho de Segurança das Nações Unidas (1945–2011)*. Brasilia: FUNAG, 2016.

SUMMARY

Bojan Simić

Rui Ribeiro Couto –
Brazilian Ambassador to Yugoslavia (1947–1963)

ABSTRACT: The actions of Rui Ribeiro Couto, one of the foreign diplomats with the longest tenure in the capital of Serbia and Yugoslavia, are examined using primary sources, relevant scholarly literature, and the media. During the ten and a half years that Couto lived and worked in Belgrade, his interactions with Yugoslav diplomacy are examined through this prism. The report concludes with a brief summary of Yugoslavian literary societies' perceptions of Couto as a writer.

KEYWORDS: Ruy Ribeiro Couto, Yugoslavia, Brazil, Diplomacy, Cold War

Born in Santos in 1898, Brazilian lawyer, author, and diplomat Ruy Ribeiro Couto served an extraordinary sixteen-year tenure as his country's representative in Belgrade. In the history of the Serbian and Yugoslav state, it was one of the longest, if not the longest, stays of a foreign diplomat. It is impossible to ignore his contribution to the improvement of Yugoslav-Brazilian relations during this time, not just in the political sphere but also in the areas of cultural transfer and economics. He helped two governments and their citizens better understand one another.

Rui Ribeiro Couto was not a typical diplomat. He worked with several Yugoslav diplomats during this time and was not hesitant to voice his opinions publicly. When he saw it necessary to convey the messages he wanted to send to his Yugoslav counterparts, he breached diplomatic protocol. He specifically criticized the government for the absence of political freedoms, the pervasive intervention of the state and the party in all spheres of public and private life, and the lack of enthusiasm among young Yugoslavs. Yugoslav diplomacy was so irritated by this that they were subtly proposing that Brazilians replace him. That wish was not granted.

Ribeiro Couto was able to convey to Brazilian authorities and American diplomats that he was well-versed in the circumstances in Yugoslavia, that his opinions were respected, and even that Josip Broz Tito was a personal friend who frequently called him for advice. This is perhaps the explanation for his exceptionally long tenure as Brazil's ambassador to Belgrade. His position was further reinforced by his unquestionable literary reputation and his dual status as a Portuguese and Brazilian academic. For many years Couto was the Dean of the Diplomatic Corps in Yugoslavia. He was well respected by other envoys and ambassadors, especially ones from Latin America.

His literary works were also well-known in Yugoslavia. During his term in the country three books of his poems and short stories were translated and published, as well his various songs. He was well liked and respected among Yugoslav critics. Unfortunately, he was unable to return to his home country. A month after finishing his tenure in Yugoslavia, he passed away in Paris.